

Nyhedsbrev

Maj 2015

20. årgang

Nr. 2

Kalender

Mandag den 1. juni kl. 19

Medlemsmøde, se side: 8, Hjortspringbådens Laug afholder Medlemsmøde.

Sommeråbent fra den 13. juli til den 2. august

Sommeråbent i Lindeværftet, evt. med aktiviteter.
Alle dage fra kl. 14 – 17.

Historisk dag lørdag den 8. august

Historisk dag ved Slottet.

September

Medlemsmøde.

Oktober

Husflidsudstilling på Sønderborg Slot.

Mandag den 7. december kl. 18

Medlemsmøde. Gule ærter.

Navne og adresser

Formand	N. P. Fenger, Søbakken 14, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 04 30, e-mail: formand@hjortspring.dk
Næstformand	Marianne Raarup Jensen, Søren Møllevej 14, Asserballe, 6440 Augustenborg, tlf. 24 49 31 93, e-mail: naestformand@hjortspring.dk
Kasserer	John Petersen, Ugebjergvej 13, 6430 Nordborg, tlf. 25 57 25 92, e-mail: kasser@hjortspring.dk
Sekretær	Barbara Mai, Brushøjvej 21A, Holm, 6430 Nordborg, tlf. 74 49 19 69, e-mail: post@hjortspring.dk
Øvrige	Bent Aasand, Vestervang 30, Ulkebøl, 6400 Sønderborg, tlf. 40 40 03 58, e-mail: post@hjortspring.dk Chr. B. Hansen, Holger Drachmanns Gade 4 3 ^{-tv} , 6400 Sønderborg, tlf. 22 72 72 56, e-mail: post@hjortspring.dk Johnny Christensen, Runevænget 61, Guderup, 6430 Nordborg, tlf. 22 41 25 21, e-mail: post@hjortspring.dk
Redaktion	Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk
Lindeværftet	Dyvigvej 11, Holm, 6430 Nordborg
Internet	http://www.hjortspring.dk

Næste nyhedsbrev

Det næste nyhedsbrev udsendes den 1. oktober 2015 og eventuelle indlæg skal være indsendt senest den 12. september 2015. Indlæg sendes til: Lauget, e-mail: pr@hjortspring.dk

Referat af generalforsamlingen mandag den 2. marts 2015

1. Formanden bød velkommen og foreslog Knud V. Valbjørn som dirigent. Det blev vedtaget.
2. Formandens beretning:

Beretning for året 2014

Traditionen tro bidrog Hjortspringbådens Laug til påskeudstillingen 2014. Ved den lejlighed viste laugets medlemmer aktiviteter i form af smedning og andet håndarbejde. Udstillingen havde titlen Ragnarok, hvor tre vilde kvinder havde svunget penslerne og hammeren til temaet Nordisk Mytologi. Der var 141 besøgende i påsken. Ved medlemsmødet i april måned fortalte Jørgen Bonde fra Vejle om en jordomsejling med en båd med navnet Danish Dynamite. Der er et referat i nyhedsbrevet november 2014.

En gruppe medarbejdere fra Linak var interesserede i en sejltur med Tilia. Arrangementet blev dog fundet værende for dyrt og blev derfor ikke gennemført.

Lindeværftet havde i lighed med tidligere år åbent for besøgende alle dage fra den 14 juli til den 3 august. I denne periode var der 187 besøgende.

Historisk dag ved slottet blev afholdt lørdag den 9 august. Der var som sædvanligt mange arrangementer og opvisninger. Vort laug havde stande, hvor der blev vist gammelt håndværk. Der blev sejlet på søen med Tilia med en besætning, der var iført historiske dragter. Dagen var præget af blæst og megen regn. Alligevel var der dog en del mennesker, som havde taget regntøj på og overværede dagen. Af de besøgende var der 3, som tegnede sig for et halvt års medlemskab og de kunne derfor komme med på en sejltur. Det lave antal skyldes, at der på grund af den stærke blæst kun blev gennemført en enkelt sejlads med nye medlemmer.

Hver tirsdag arbejdes der med fremstilling af nye bundbrædder til Tilia og skjolde. En dobbelt blæsebælg er næsten færdig. Håndarbejdet foregår også stadig.

Vi har valgt at gå i gang med et nyt, stort projekt. For at øge interessen omkring skibsfart og skibsbygning i oldtiden ønsker vi at bygge en ny båd, ikke som erstatning for Tilia, men som supplement i formidling af historien. Som forbillede har vi valgt **Bjørkebåden**. Den er bygget op som en udspændt stammebåd, der er udvidet med påsatte bord, som gør båden bredere og dybere. Den er en del mindre end Tilia og det bliver derfor til sin tid lettere at få den ud at sejle. Det forventes, at et sådant nyt projekt vil give en tilgang af nye medlemmer. Under medlemsmødet efter generalforsamlingen bliver der gjort nærmere rede for dette projekt.

Vi er medlemmer af en organisation kaldet **Den Maritime Arv**. Denne titel dækker over et forum bestående af maritime museer og aktører i den dansk-tyske grænseregion. Ved dette medlemskab udbreder vi kendskabet til Hjortspringfundet og Hjortspringbåden. Repræsentanter for vores bestyrelse har deltaget i to arrangementer. Det er refereret i nyhedsbrevene november 2014 og januar 2015. I weekenden 19.-20. oktober blev der som sædvanligt afholdt husflidsudstilling på Sønderborg slot og vi deltog.

I december måned fortsatte vi vor tradition med en komsammen, hvor der blev serveret gule ærtet. Der var som sædvanligt en stor deltagelse.

Der er nu nye aktiviteter i smedjen. Nogle medlemmer arbejder med at smede knive. Det foregår på den måde, at nogle forskellige ståltyper bliver svejset sammen og derpå smedet ud. Herefter bliver emnet foldet og på ny smedet ud. Dette gentages en del gange. Når den færdige kniv til slut bliver ætset, opstår der et smukt spil i knivbladet. Det bliver spændende at se resultaterne af denne teknologi. Til brug ved udsmedningen er der fremstillet en 20 tons hydraulisk presse.

I årets løb har der været 612 personer, som har besøgt lindeværftet. Hermed skal lyde en tak til alle de laugsmedlemmer, som beredvilligt stillede sig til rådighed som vagter.

En opgørelse viste at lauget i oktober måned havde 140 medlemmer. Heri er medregnet de tre, som tegnede sig for et halvårligt medlemskab ved historisk dag ved slottet. Erfaringen viser dog, at det ikke er alle, som har tegnet dette halvårslige medlemskab, som ønsker at forblive medlemmer fremover.

Den 2 marts 2015.

N. P. Fenger

Beretningen blev godkendt.

3. Kassereren fremlagde regnskabet for 2014. Det var godkendt af revisorerne, og det blev godkendt af generalforsamlingen.
4. Indkomne forslag.
Forslag om kontigentstigninger:
 - ◆ I 2016: 200 kr.
 - ◆ I 2017: 150 kr.
Det blev diskuteret.
5. Valg af bestyrelsesmedlemmer.
På valg var:
 - ◆ Jacob Raarup Jensen
 - ◆ Barbara Mai
 - ◆ Burt Faber
Følgende blev valgt:
 - ◆ Barbara Mai
 - ◆ Marianne Raarup Jensen
 - ◆ Johnny Christensen
Konstitueringen kan ses i Navne og adresser på side 1.
6. Valg af suppleant
Jacob Raarup Jensen
7. Hans Peter Rasmussen og Jens Herborg fortsætter som revisorer.
8. Kassereren gennemgik budgettet.
Kontingent for 2016 blev fastsat til 150 kr.
9. Eventuelt.
Intet.

"Rock Carving Ship" Sails Again

K. V. Valbjørn, april 2015.

I årsskriftet "Adoranten" for "Scandinavian Society for Pre-historic Art" i 1999 skrev vi en artikel om vor bygning af en kopi af Hjortspringbåden. Redaktøren valgte som overskrift "Rock Carving Ship Sails Again", altså "Helleristningskib sejler igen".

Ikke nogen dårlig titel, for vores båd, Tilia, har netop reference til de titusindvis af både, ristet ind i klipperne i Norge, Sverige og Østdanmark, og den er den eneste arkæologisk fundne båd med karakteristika som helleristningernes både, som vist til højre, Tilia i profil sammen med nogle skibshelleristninger.

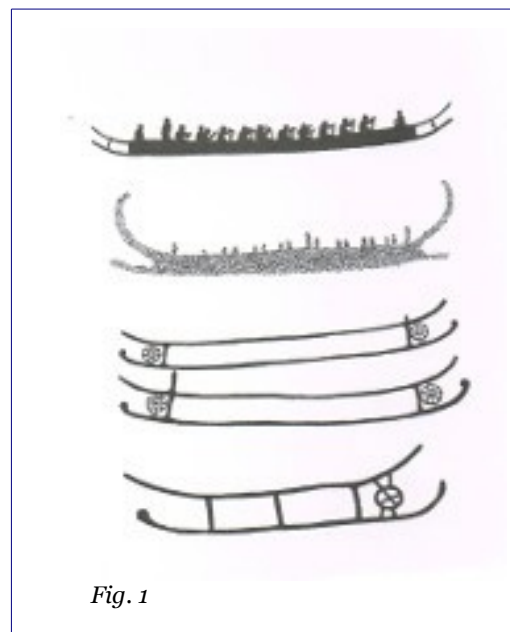

Fig. 1

Helleristningsbegrebet

Hvad er nu en "helleristning" (Dansk/norsk **Helleristninger**, på svensk **Hällristningar**, på engelsk: **Rock Carvings** og på tysk **Felzzeichnung**). Helleristningstegninger findes overalt på Jorden. I Skandinavien stammer de hovedsagelig fra Bronzealderen (1.800 til 500 f.Kr.). I det følgende bliver vi ved Skandinavien.

Ordet "helle" (**häll**) refererer til klippeflader, slebet glatte af gletserbevægelser i slutningen af seneste istid, klippeflader, der ofte var lidt konvekse og hældende ned mod havet. I Skandinavien oftest tæt på havet eller hvor dette var, før jordhævningen fandt sted.

Ristning er det svenske ord for ridsning, man mente oprindeligt, at tegningerne var ridsede ind i klippefladerne. Forsøg har godtgjort, at tegningerne var hugget ind i klippefladerne med en spids sten, formodentlig efter at man har ridset eller med okker lavet en skitse af motivet på klippen. Selve tegningen danner oftest blot konturerne af motivet. Dog er for eksempel personer "tændstiktegnede" med en enkelt, ofte en tyk streg. Personer er typisk mænd, hvilket ses af deres overdrevne potens. Tegningsstregningerne er ca. 1 cm brede med en dybde på 1/2 - 1 cm. Man mener, at tegningerne oprindeligt har været farvede med en okkerfarve, altså rødlige. Denne farve er siden regnet væk. I de væsentlige turistorienterede helleristningsområder er tegningerne malet op i nutiden med en rød farve, ellers kan de vanskelig ses, undtagen når solen står lavt. Enkelte steder, hvor regnen ikke har kunnet fjerne okkeret, har man fundet "hellemalerier", altså figurer, hvor kun tegningen er udført.

Helleristningsmotiver

Med et par undtagelse nær (dem kommer vi tilbage til) beskriver helleristningerne hverdagen eller elementer af hverdagen i samfundet.

Vi ser vogne med et forspand af heste, pløjning, skibe, personer, der kæmper med spyd og flitsbuer, folk til hest, heste og elge, separate våben såsom sværd og økser, hænder med fem fingre, fodspor af såvel nøgne fødder som iført fodtøj, ja selv noget, der er tolket som et par, der skal giftes, og et par mænd, der sidder i en båd og fisker (man ser tydeligt, at båden ligger for anker og liner med kroge for enden).

Tegningerne er miniaturer, i størrelsesforholdet 1:20 til 1:10. En undtagelse er en række våben, især sværd samt fodaftrykkene, der er i naturlig størrelse.

Oftest er en helle dekoreret med snesevis af tegninger med forskellige motiver, omend særligt typiske tegninger er gentaget igen og igen.

Fig. 2: En typisk helle med ristninger.

Ringkors og skålgruber

Som omtalt er der to typer helleristninger, der ikke forestiller et emner. Det ene er en cirkel med en diameter på ca. 10 cm, der omslutter et kors eller et kryds, (tolket som et soltegn og for såvidt i familie med hagekorset), den anden er en skålgrube.

En skålgrube er en cirkulær fordybning med en diameter på 4-6 cm og en dybde på 1-1,5 cm. Se Fig. 3: Mand med mange skålgruber.

Skålgruber er den mest almindelige helleristning i hele Norden. Tager vi et område som Bohus Län (den svenske Kattegatkyst nord for Göteborg), et område med en stor koncentration af helleristninger, har vi følgende fordeling af motiver i runde tal:

Skålgruber	Skibe	Personer	Dyr	Ringkors	Øvrige
32.000	8.000	3.600	1.500	230	2.900

Når skålgruber nævnes her hænger det sammen med, at de er de mest udbredte helleristninger i Danmark, især vest for Bornholm. Ikke mindst på Als, hvor der findes mange hundrede skålgruber. Et eksempel er broen over Grønbæk på vejen gennem Nørreskoven. På sydsiden af broen er der i en af granitbjælkerne mere end 50 skålgruber. Bjælken er formodentlig spaltet ud fra en kæmpehøjs overligger. Ofte er skålgruberne afglattede eller slebne.

Når der er så mange identificerede skålgruber på Als, hænger det sikkert sammen med, at Jens Raben ihærdigt har eftersøgt dem gennem flere årtier. I mangel på "heller" i Vestdanmark er skålgruberne og de få andre helleristningstyper anbragt på løse stenblokke. Ja selv på håndstore sten finder man skålgruber.

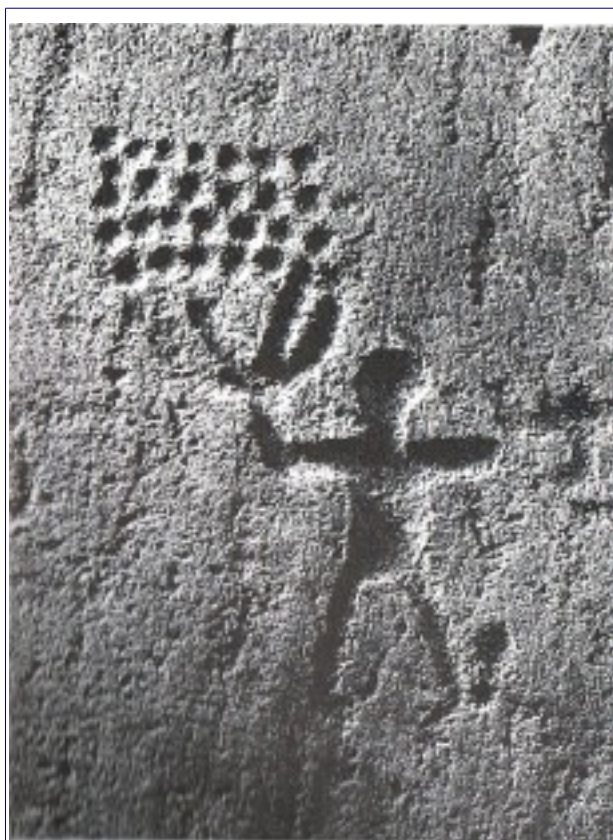

Fig. 3: Mand med mange skålgruber.

Fig. 4: Sten med skålgruber.

Helleristningernes betydning

Der er i litteraturen en betydelig samling af teorier vedrørende helleristningernes formål eller betydning, der ikke skal refereres her, dog kan man slå fast, at der næppe er tale om åndløs Bronzealdergrafitti. Teorierne er fremsat af såvel arkæologer, etnografer og amatører, mere eller mindre fantasifulde.

Kortfattet kan nævnes to mulige formål:

De kan være en beskrivelse af en begivenhed, der har fundet sted, altså en slags historieskrivning, eller de har haft en religiøs betydning for samfundet, en anrøben til de højere magter for at opnå en eller anden gunstig udgang af en foreteelse i fremtiden (f. eks. høst, sejlads eller krig).

For et øjeblik at hæfte os ved skålgruber, er der den teori, at skålgruberne er et udtryk for moderskødet, hvor sæden, i denne forbindelse korn, er blevet lagt for at sikre en god høst. Hvor skålgruber er indhugget i lodrette flader, har man fyldt gruberne med fedt eller smør. Ved hver nyt forår måtte man indhugge en ny skålgrube.

Man siger, at så sent som i 1800-tallet har alsiske bønder fulgt den gamle tradition, altså at ofre korn i en af de gamle skålgruber for at få en god høst?

Skibshelleristninger

Med udgangspunkt i Hjortspringbåden og Tilia er vores hovedinteresse naturligvis helleristninger, der viser skibe.

Der er 3 hovedtyper af skibshelleristninger og inden for dem talrige forskellige afarter.

Type 1 findes stort set udelukkende i Nordnorge. Den tolkes som værende en skindbåd i lighed med de grønlandske umiakker, konebåde. Denne type er ligesom umiakken en relativ kort konstruktion.

Fig. 5: Type 1, Nordnorske ristninger.

Type 2 findes langs Norges og Sveriges vestkyst hele vejen fra Trondhjem til Skåne, men også på Sveriges syd- og østkyst er der talrige skibshelleristninger af denne type. På Bornholm findes et hundrede stykker og nogle enkelte på Sjælland.

En typisk tegning ser således ud:

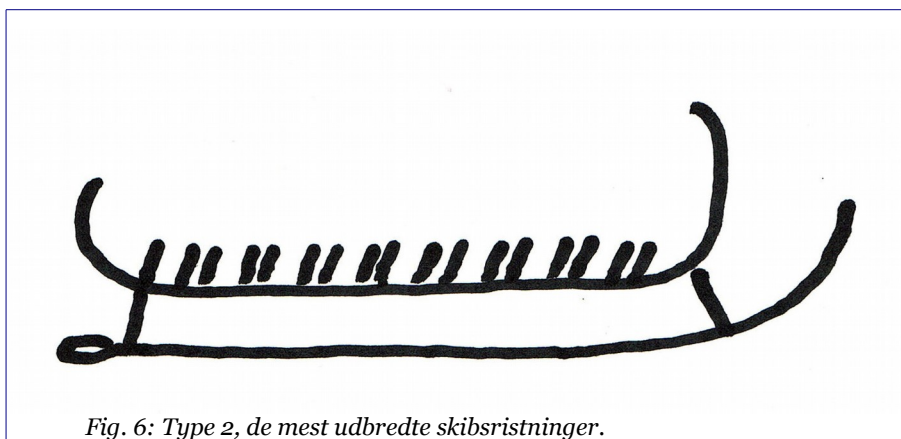

Fig. 6: Type 2, de mest udbredte skibsristninger.

Et karakteristika ved typen er den vandrette køllinie og den med denne parallelle rælingslinie. Rælingshornene såvel for som agter er højt svungne, medens det agterste kølhorn fortsætter i kølliniens retning, ofte med en fortykkelse og vel angiver en stabilitetsfinne. Det forreste kølhorn er svunget op som rælingshornet men ikke parallel med dette.

De små lodrette streger fra rælingen og opad er tolket som mandskab, som padlere. Ofte ses de i en række af par som vist i Fig. 6, formodentlig for at angive, at padlerne har været placeret to og to, side om side som på Tilia.

Der er store afvigelser hvad angår bemanningstegningerne.

Det synes, som om der har været en udvikling mod stadig mere naturalistiske tegninger af skibsbemanningen eller også har kunsternes kvalitetssans eller samfundets krav til denne varieret.

Type 3 er karakteriseret ved en krum køl- og rælingslinie (altså et spring), og at den har stort set parallelle køl- og rælingshorn.

Denne type har altså ingen stabiliseringsfinne agter, til gengæld har den ofte styreårer enten agter eller såvel for som agter. Denne type ligner i høj grad Hjortspringbåden.

Typen har sjældent mandskabsstreger.

I litteraturen tidsfæstes den til tiden efter Bronzealderen, altså i keltisk jernalder, den tid, hvor man også har tidsfæstet Hjortspringbåden. Et af argumenterne for at disse skibshelleristninger er fra samme tid som Hjortspringbåden, hænger sammen med, at der ofte sammen med dem er krigere med de skjoldformer, som ligner skjoldene fra Hjortspringfundet.

Ud over den karakteristiske linieføring ses ofte en skjoldlignende udformning af den yderste låseplade mellem de to horn. Vi har tilladt os at efterligne dette design på yderlåsepladen foran på Tilia, selv om der ikke er arkæologisk belæg for det i fundet. Dog var der i fundet en del af en skjoldlignende stykke træ, der kunne have været del af en låseplade, så det er den, vi er gået ud fra, men der var nu også en ”almindelig” låseplade foran ved båden.

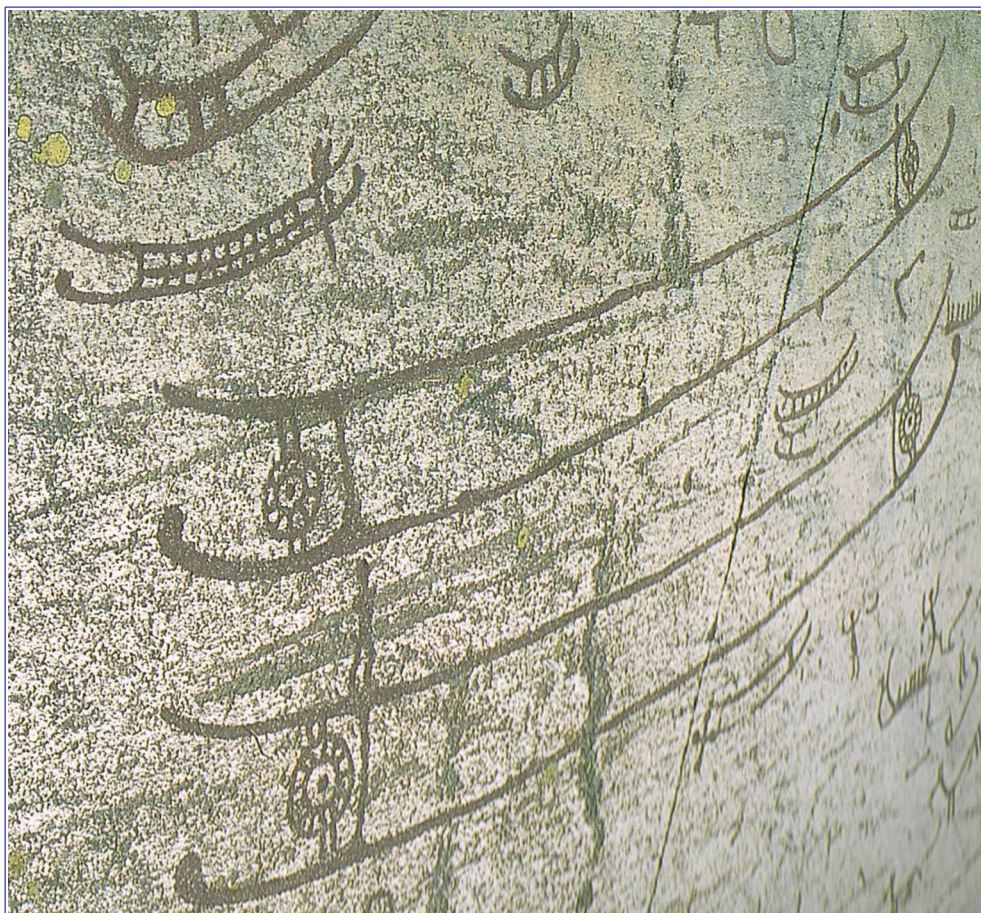

Fig. 7: "Hjortspringtypen"

Afslutning

I sagens natur er denne artikel blot en kortfattet introduktion til helleristningernes univers. Det kan anbefales at studere emnet i den righoldige litteratur der findes. Skulle man tage en tur op ad Sveriges vestkyst til Bohus Län, bør man besøge Vitlücke helleristnings museum i Tanumhede og de nærliggende helleristningsfelter.

Her er nogle få litteraturhenvisninger:

Vogt, David: "Østfolds Hellerisninger", Universitetsforlaget 2012. Bogen findes i laugets bibliotek. Det er fra denne bog fig. 1 er kopieret. (p. 51).

Janson, Sverker et al (red): "Hällristningar och hållmålningar i Sverige", Forum 1989. Jeg har bogen, der kan udlånes. Det er fra denne bog, fig. 2 (p. 97) og fig. 3 (p.53), er kopieret.

Kaul, Flemming: "Skåltegnets alder", Skalk nr. 4, 1987. Findes på laugets bibliotek.

Crumlin-Pedersen, Ole et al (red): "Hjortspring ...", Vikingskibsmuseet Roskilde 2003, kapitel 5, ved **Kaul, Flemming**, Laugets bibliotek .Fig. 7 (p. 192) er kopieret fra denne bog.

Dreyer, Valdemar "Nørreskoven på Als", Historisk Samfund for Als og Sundeved, 1992.

Hjortspringbådens Laug afholder Medlemsmøde

Tid. d. 01.06.2015, kl. 19:00

Sted: Lindeværftet, Dyvigvej 11, Holm.

Mødet vil være åbent for også ikke medlemmer, vi ønsker derigennem at kunne vække interessen omkring vores arbejde og måske kunne få nye medlemmer.

Dagsorden:

1. Status på projekt "Bjørkebåden" samt projekt bundbrædder
2. Medlemsaktiviteter (sejlads med Hjortspringbåden, grillaften, udflugter m.m.)
3. Gøre Lauget mere synlig (hvad kan vi gøre for at vise vi er til, hvordan får vi vist at historie ikke kun er for de gamle). Jeg kunne tænke mig at vi laver aktiviteter som gør brug af de elektroniske hjælpemidler. Vi kunne starte en studiekreds – eventuelt med temaet "handelsveje i oldtiden" hvor kom skatten fra, hvor vi bruger SMARTPHONE og computer som værktøj i søgning af oplysninger. Kunne vi få unge mennesker til at lave en artikel til det næste nyhedsbrev omkring dette emne ville det være fantastisk!
4. Se knivsmeden i arbejde (der skal være ild i essen!)

Fig. 8: Fra indvielsesfesten af smedjen den 7. maj 2001, Nikolai Madsen.

Har i andre forslag så bedes i sende dem til mig!
Vi kunne måske i stedet for kaffe og kager grille en pølse og måske få en øl/vand i samme ombæring.
Jeg ser frem til et godt møde.

Bent Aasand

Få dit Nyhedsbrev elektronisk, send os din e-mail adresse!

Dette Nyhedsbrev findes også på vores hjemmeside hjortspring.dk/da_nyhedsbreve_01.php som sider med de enkelte artikler og i arkivet som en printbar fil (PDF) på http://hjortspring.dk/da_nyhedsbreve_99.php.

Du kan sende en e-mail med din egen e-mail adresse til pr@hjortspring.dk.